

קנה כלי והטבילו, האם רשאי להחזירו לחנות כדי להחליפו

כלי סעודה שהיו תחת בעלות של עכו"ם, צריך להטבילם כשרצו להתשמש בהם לצורך סעודה. ואם הטבילם ושוב התחרט מלהשתמש בהם לצורך סעודה, ורצו להשתמש בהם לתשמיש שאינו מחייב טבילה (כגון לסחורה וכדו'), מ"מ כיון דחלה הטבילה הראשונה תו לא פקע, וע"כ אף אם אחר לקח אותם כלים לצורך סעודה אינו חייב שוב להטבילם.

והא דחלות חיוב טבילה הוא בשעה שרוצים להשתמש בהם, מבואר בשו"ע וברמ"א (סי' קכ טו ח). ואחר שהטבילם אף אם התחרט מלהשתמש בהם י"ל דתו לא פקע חלות טבילה הראשון, וזה ע"פ דברי האו"ה (שער נח אות א) דכלים שהטבילם אפי' בשעת פטור שוב אינם חייבים בטבילה. ולפי"ז ק"ו בני"ד שכבר חל החיוב. ואף לדעת ה"ט"ז (ד"ס"ל דאם הוטבלו בשעת פטור לא מהני, י"ל דעד כאן לא החמיר אלא כשלא חל חיוב עליהם מעולם משא"כ בני"ד. ועוד דכלי זה סוף תשמישו לצורך סעודה, וא"כ י"ל דתו לא פקע חלות הטבילה, וע"י **מנחת יצחק** (ח"א סי' מד אות ב). וכן א"ל הגר"ע **איועראב שליט"א** דתו לא פקע חלות הטבילה.

ועובדא הוה במי שקנה כלי לצורך סעודה והטבילו כדון, וטרם השתמש בו התחרט ורצה להחזירו לחנות ולהחליפו בכלי אחר, ושלא הוה האם רשאי לעשות כן, דלמאן יש לחוש שנמצא משכיל ישראל אחר שעדין לקנותו בחזקת שאינו טבול ויטבילו ונמצא מברך ברכה לבטלה על ידו [והנה אם יכול להודיע למוכר שהטבילו כדי שיוודע לקונה נחא, אלא דבני"ד לא היה בידו להודיעו].

איתא **בע"ז** (ס"ה) **בונדה** (ס"א): בגד שנאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרו לעכו"ם דלמא אתי לבוניה לישראל ונמצא ישראל כנשל באיסור שעטניו. וכן פסק השו"ע (סי' שא ס"ח). וכן מציונו **בחולין** (צ"ג): דאסור למכור לעכו"ם ירך שלא ניטל ממנו הגיד שמא ימכרו לישראל. וכן הביא השו"ע (ו"ד סי' ס"ה ס"ה י"א).

מאיך שנינו **בע"ז** (יד) בענין לבונה זכה שמוכרין לעכו"ם חבילה, ולא חיישינן שמא ימכור אותה לאחר שיקנה אותה לצורך ע"ז דאלפני דלפני לא מפקדינן. וכן הביא הרמ"א (ו"ד סי' קנ"א ס"ע א).

ולכאורה צ"ע דנמצאו דברי הש"ס סותרים דבמקום אחד חששו דלפני דלפני ובמקום שני לא חששו. ובאמת כבר עמדו בזה הראשונים. דעת הרשב"א (חולין צ"ג): ד"ה מתני' דלעולם אלפני דלפני לא מפקדינן והא דמכירת ירך לעכו"ם אסירא לא הוי משום לפני דלפני אלא כי דבר קרוב הוא וכדאי משוינן ליה והוי כלפני עור ממש, ע"כ. מבואר דס"ל דאלפני דלפני לא מקפדינן וא"כ הוי קרוב לודאי דבכלל לפניע הוה. וכדבריו פסקו הפר"ח (כללי ס"ס סוף אות יח) **והג"ה מהרש"א** (סי' שא ע"ע ח). וכתב **המהרש"ם** (דעת תורה ו"ד סי' טו ס"ס"ג) דהיכן דלא הוי קרוב לודאי לפי הרשב"א מותר.

אולם דעת הרמ"ש (ע"ז סי' יד) דדוקא גבי עכו"ם לא חיי' ללפני דלפני, אבל גבי ישראל חיישינן למכשול דיליה אף בכה"ג. וכדבריו פסק ה"ט"ז (ו"ד סי' קנ"א ס"ע י"א).

מאיך **התוס'** (ע"ז טו: ד"ה לעובד כוכבים) **והריטב"א** (שם ד"ה תנא ומכולן) כתבו דלעולם אלפני דלפני לא מפקדינן, אלא דמ"מ אנו מזהירים שלא יבא שום ישראל ליד תקלה על ידו, וע"כ ישראל אסור למכור לעכו"ם שמא ימכור לישראל וכמו כן אסור למכור לישראל החשוד למכור לישראל, אבל במקום שהחשש שמא ימכור לעכו"ם אחר ויכשל, לית כן בה, ע"כ. ולפי דבריהם יוצא נמי דאלפני דלפני לא מפקדינן, אלא דאיכא איסור משום ערבות. ובד"ד זה כתב **במנח"ם** (מצוה רלב אות א) אליבא דתוס' דלא משום לפניע איתנין עלה אלא משום "לא תאכילום" והוא איסור מדרבנן. וכן נקט **בחי' אנשי שם** (שם ה. ב"ר"ף אות א).

וכן הבין אליבא דתוס' **בתשובת חו"י** (סי' קפ"ה) אלא דתמה על דבריהם דאמאי כתבו דאנו מזהירים שלא יבא שום ישראל ליד תקלה על ידו, והא המוכר לישראל החשוד למכור לישראל נמצא משכילו באיסור לפניע ממש. ובאמת כדבריו מבואר בר"י (ה. ב"ר"ף ד"ה כן אסור). וע"י **במהר"ם שיק** (מצוה רלב אות ד) ו**בקהילות יעקב** (ע"ז ט"ז) מש"כ ליישב קושיית החו"י הנ"ל.

וב"כ **בבב"ז** (ו"ד ח"א סי' קנ"ה, אות ט) דהא ד"ל קפדינן על לפני דלפני דלפני דלפני בשי"ס (ע"ז ט"ז), היינו בגוי דאין מוזהר בלפניע, ע"כ כשגורם לגוי ליתן מכשול אין מכשול להגוי כיון שאינו מוזהר בלפניע, אבל בישראל מה לי מכשילו באיסור אבר מן החי אין ין לנוזר או שמכשילו בלאו דלפניע, ע"כ. ושוי"מ **במס' כותים להגרח"ק שליט"א** (אות ט) שכתב דבאמת כוונת התוס' היא משום שמכשילו בלפניע. וכן **בגרי"פ לרס"ג** (ח"א ל"ח ע"ג ע"ג 105 ד"ה עוד הביאו).

ולבטלה דעת הגא"מ (ו"ד ח"א סי' ע"ב ד"ה ויש בעה) דאסור למכור בגד שאבד כלאים לכרי שמא ימכרו לישראל, אינו מצד לפניע, אלא משום שמכשיל לישראל בלא ידיעתו. וע"י **בחזו"א** (סי' ס"ב ס"ק כה) דהטעם דלא מוזהרים בכה"ג משום לפניע כי אין המכשול מזומן. וע"י **בקהילות יעקב** (ע"ז ט"ז ד"ה אות א). ולפי הסוברים דמטעם ערבות אתנין עלה, י"ל דבגוונא דהחשש הוא שימכרו למי שאינו בכלל ערבות (כיון נשים לפי הסוברים דאינן בכלל ערבות), אין איסור. וכן מבואר **בחזו"א** (שם ד"ה מ"מ הור"ת להיתירא). וכן פסק **בדעת תורה** (ו"ד סי' טו ע"ג נ"ד). אולם **בקהילות יעקב** (שם אות א) כתב שאינו מי שאינו בערבות חייב לאפרושי את חבריו מאיסורא מדון מצות תוכחה, וע"כ מפקדין על לפני דלפני. וכן מבואר **במהר"ם שיק** (מצוה רלב אות א), וע"י **בקובץ הגרנות** (סי' ח אות ח).

וכן מציונו בכמה מקומות דהחמירו הפוסקים ע"פ דברי הש"ס הנ"ל למנוע מכשול, ע"י **ברמ"א** (ו"ד סי' פד ס"ה) דאסור למכור לעכו"ם קמח מתולע, שלא יחזור וימכרו לישראל. וע"י **בחכ"א** (כלל לח אות י"א) דכ"ז אם אין דרך לבדוק אחר תולעים. ודעת **הגרי"ש זצ"ל והגר"ש זאנר שליט"א** (ספר בדיקת המזון ע"מ 164 הגה 5) שאסור להחזיר אפי' מאכל שרגילים לבדוק כגון אורז, ואלא שיוודע שהוא נבדק כגון תודה, אם יש חשש שימכרו למי שלא יבדוק, ע"כ. וכן **הפר"ח** (סי' צ"ב ס"ק לה) פסק דכלי בלוע מאיסור, אסור למכור לעכו"ם גזירה שמא יחזור וימכרו לישראל, לפי שלא יהיה ניכר בה הבישול והיתה נראית כחדשה, ע"כ. והובא **במחצ"ש** (סי' צ"ב ס"ק לח).

מעתה י"ל בני"ד דאסור להחזיר כלי טבול לחנות דיש לחוש שמא ימכור הכלי לישראל אחר ויברך על טבילתו ברכה לבטלה ואע"פ דלא הו"ל לאסוקי אדעתא ולפי דעתו מברך כדון מ"מ כבר בארנו בסי' ג' גליון כ"א דאף בכה"ג ברכתו בכלל ברכה לבטלה. ולא מבעיא לדעת הסוברים דבברכה לבטלה איכא משום איסור "לא תשא" מחי"ת [ע"י בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון נ"ו] אלא אף לסוברים דאין בזה אלא איסור דרבנן, מ"מ היכא דאיכא חשש שחבירו יכשל באיסור דרבנן חיי' שלא יבוא השני ליד מכשול, וכמבואר **בשו"ע** (סי' ק"ב ס"ע י"א) דפת של ישראל שאמאה עכו"ם בלא חיתוי דירשאל ובלא קיסם, אסור (מדרבנן), ואסור למכור לעכו"ם, דילמא אתי לזבונא לישראל. ואם פיתת לחם לשנים, מותר לזבונא לעכו"ם (דאיכא הכירה), ע"כ. ומדברי הפוסקים מבואר דאפי' היכא דהחשש שהשני יכשל לא בודון, אסור. **והחזו"א** (סי' ס"ב ס"ק ד) כתי' דהיכן שהכשל מויד איכא דין דלפני דלפני, אבל אם הוא שוגג י"ל דחמיר טפי ונחשב משכיל ממש, ע"י. וכן מסיק **בכת"ס** (ו"ד סי' נ"א ד"ה הוצא) דאסור למכור לנכרי אפי' איסור דרבנן, אולם בתרי דרבנן יש לצדד להקל במקום הפס"מ. ועיין עוד **בפת"ש** (סי' ק"ב ס"ק ב). ואע"פ דיש לחלק בין נד"ד לבין נדוניהם הנ"ל דשאני התם דנמצא נותן גוף האיסור משא"כ כאן וא"כ י"ל דהוי כספק לפניע דשרי כמו שביארנו בסי' ג' גליון נ"ג לענין כלי העומד למלאכה, מ"מ יש לדחות דאמאי התם דמ"מ יש צד היתר בגוף הכלי (דחיי עומד נמי לתשמיש המותר) משא"כ בני"ד, ועיין.

אלא דאכתי יש לדון בזה, דחיי הרבה נמנעים בזמנינו מלברך על טבילת כלים מחמת חשש בעלות ישראל כללים מחמת מניות, וא"כ אין כאן מכשול ודאי. ועוד יש לחלק בין טבילת כלים לשאר נדוניהם הנ"ל דחיי הכא אפשר דא"כ יקנה עוד כלים מברך ברכה אחר עבור כולם ואין כאן מכשול [ואם הוא כלי זכוכית מציונו נוהגים שלא לברך עליהם, ע"י **בשמעתא עמיקתא** גליון קמ"ו].

ונראה דבמקום דשכיחי עכו"ם [כגון בחו"ל והיי"ב באר"י במקומות שהעכו"ם מצויים טובא], דיש לצרף לצדדים הנ"ל ספק דשמא ימכרו לעכו"ם ניתן להקל בזה. וכענין זה מציונו **ברמ"א** (ו"ד סי' נ"ו) דהיכן דאיכא עוד ספק מצרפינן ליה ספק דשמא ימכרו לגוי ולא לישראל ושרי. וע"י **בשו"ע** (סי' פ"ט ס"ק יח) מש"כ על דברי הרמ"א. וכן **הפר"ח** (סי' צ"ב ס"ק ט) פסק דהיכן דאיכא ספקא וחששא טובא רשאי למכור לעכו"ם (ולא חיי' לשמא ימכרו לישראל). וכמו כן יש לצרף [בגוונא שבעל התנות הוא עכו"ם] דעת הרשב"א הנ"ל ודעמייה דכל שאינו קרוב לודאי לא חיי' לה. ובדרך זה כתב **באג"מ** (שם). אולם במקום דאין צירוף הנ"ל יש לצדד להחמיר.

שו"ר ומושיב (מ' ש"ת סי' נ"א) שכתב לענין שואל כלי זכוכית לצורך סעודה מחנתו של ישראל, והטבילם והחזירם למוכר, וקשה למוכר לגלות באופן שאלו קלינים ואם יערבם עם שאר כלים יש לחוש שימכרו לישראל ויטבילו שנית בברכה. ופסק דמותר למוכר לערב הכלים באחרים לבופן של קלינים אחרים, משום דיש לסמוך דטבילת כלים מדרבנן וע"כ אמרינן ספקא דרבנן לקולא דשמא ימכרו לעכו"ם ועוד משום ביטול ברוב, ע"כ. ולכאורה צ"ע דמה מהני ספקא דרבנן לקולא לענין חשש ברכה לבטלה, וכן הקשה במנחת יצחק בדסמוך, ויש ליישב. והביאו **מנחת יצחק** (ח"א סי' ע"ד אות א) ותמה על דבריו שלא כתב עצת **החת"ס** (ח"א סי' ס"ק ה) דיתנם לגוי במתנה בעהרמה, ויחיה מחויב בטבילה בברכה.

וע"פ מבואר דהיכן דאיכא ספק שמא ימכרו לעכו"ם וביטול ברוב (בכלים לא טבולים) אפשר להקל דאין לחוש כי אף על הצד שימכרו לישראל אין בזה משום ברכה לבטלה כי מהני הביטול אף לחייב הכלי בטבילה בודאי [אלא דיש לעיין בדבריו לפי דברי **העונן יו"ט** (ח"א סי' ד), **השערי יוסף** (שער ג פ"ט ד"ה וני לע"ז), **המשך הכמה** (פ"ב בא"ג, ט), **הגרי"ש זצ"ל** (אשרי האש ו"ד פ"ס"ד אות ה) ועוד פוסקים ד"ס"ל דלא מהני ביטול אלא דבר שאנו דנין עליו יש בו איסור או פסול דבזה אמרה התורה שאם נתערב ברוב נסתלק פסולו מעליו, אבל אין ביטול ברוב פועל חלות דין (כגון לשמה וכדו'), וא"כ הי"ה בני"ד י"ל דאין ביטול ברוב פועל חלות דין כאילו הכלי אינו טבול שיהיה רשאי לברך על טבילתו].

אלא דמ"מ היכן דליכא ספק דשמא ימכרו לעכו"ם מבואר דיש מקום להחמיר בדבר (בפרט היכן דלא ידוע דהמוכר יבטלו ברוב. ואף היכן דאיכא משום ביטול ברוב הרי המוכר אינו יודע דאיכא כלי טבול והרי לפעול חלות הביטול בענין ש"יודע" התערבות, ויש לדון האם מהני ידעת הקונה לברכה חלות הביטול, ע"י **בדרב"ת** (ס"ס קט), ואכמ"ל), וע"כ אם רצונו להחזירו לחנות, אם אין אפשרות להודיע למכור ע"מ שיוודע לאחריי, פועל חלות הביטול, ולא ידע לתנו לעכו"ם וקצת החת"ס הנ"ל במקום דשכיחי עכו"ם אפשר להקל בכל גוונא, ודו"ק.

לקטנים לאכול קודם התפילה, וכמ"ש ב"ש רס"ט [סי' א]. והביא דבריו לדינא במשנ"ב [סי' ק"ז ס"ק ה] ורשאי ליתן להם לאכול קודם התפילה אסור להענותם, כמ"ש ב"ש רס"ט ושמ"ג לענין להאכילם קודם הקידוש. (וע"י במשנ"ב סי' ק"ז ס"ק ב) דנקט דתפילה דרבנן, ובסי' פ"ט [סי' כ"א] כתב דאיסור אכילה קודם התפילה הוי דרבנן אלא דהסמיכו דבריהם אקרא דלא תאכלו על (הם).

ובמג"א שם נתבאר כמה טעמים להחיא החיוב, ואחד מהטעמים שהזכיר שם הוא מפני דיש חילוק בין אכילת איסור, לאכילת היתר בזמן האסור. ולכא"ו יש להחיר מהההיא טעמא אף לדעת המחבר (רס"ל דאסור להאכיל חינוך אפי' באיסור דרבנן ואפי' לצורכו אפי' התינוק).

איכרא דמדברי הב"י ב"ש רס"ט מבואר דלא ס"ל ההיא היתירא, דחיי ש"ש שם אמאי שרי להטעים היין לקטן, ולא כתב לתרץ כדברי המג"א דישנן דאמאי היכא דהדבר אינו אסור מחמת עצמו אלא מחמת הזמן.

ובאמת הא"ר [סי' ק"ז ב] כתב על דברי המג"א דלא נהירא, דטעמא דקידוש דשרי להטעימו לקטן עד משום דסמיכין על הי"א דאפי' גדול מותר לשתות.

וכן הכה"ח [סי' ק"ז ס"ק א] אחר שהביא דברי המג"א, הביא דברי הא"ר שאסר. אלא דהוסיף עוד טעם אחר שלא ליתן להם לאכול קודם התפילה כדי שלא יתרגלו לאכול קודם התפילה כי הרגל נעשה טבב.

אלא דמחמת טעמו של הכה"ח גופא דלא יתן להם כדי שלא יתרגלו לאכול קודם התפילה, לכא"ו אין לאסור, וכמ"ש כבר המג"א [סי' רס"ט ס"ק א] משמיה דהרשב"א דלא אמרו דילמא אתי למיסרך דברך שהוא לתקנתו של התינוק. ואע"פ דהרשב"א שם ס"ל דשרי לספות לתינוק איסור דרבנן, ודלא כהרמב"ם, מ"מ י"ל דבההיא מילתא דאתי למיסרך לא פליג עליה הרמב"ם, וכמו שהוכיח שם. הרשב"א מהא דשרי להאכל התינוק ביה"כ. ואפשר דהכה"ח גופא לא דינא קאמר, אלא הנהגה ראויה קמ"ל. דלמבד דברי הא"ר דיש איסור דרבנן, איכא עוד טעם אחר לאסור.

ומ"מ אם הקטן רבע או צמא, ודאי דשרי לתת לו לאכול ולשתות קודם התפילה, וכמ"ש המחבר [סי' פ"ט ס"ק א] - הצמא והרבע הרי הם בכלל החולים, אם יש בו יכולת לכונן דעתו יתפלל, ולא לאו אם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה.

(וכל דברים אלו אמורים לענין קטן השייך בחינוך שלא לאכול קודם הקידוש והתפילה, ודאי וע"י לבל"ז א"י אסור להאכיל התינוק קודם הקידוש והתפילה, ובהא לא איירי הב"י והא"ר, דבקטן דאינו שייך במצוות חינוך ודאי יודו דיש לחלק בין דבר האסור לבין דבר המותר ואינו אסור אלא מחמת הזמן, אלא דגבי קטן השייך בחינוך אותה המצווה ס"ל דאין לחלק בין אם הדבר אסור מחמת עצמו או דאסור לאוכלו מחמת הזמן).

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עבודת בין המצרים

מעלת ימים אלו וההשוואה לימי הדין - י"התמבונן יראה שכי"א ימי בין המצרים הרי מטרם לעורר לבלב ולמספד על חורבן הבית ועל גלות השכינה, וע"י האבל באים לבקש רחמים שישנה ביתו בקרוב ויחזיר את בניו ושלחנה שגלו מעליו, וכן הם עבודת כי"א ימי הרחמים והרצון שמתרם לעורר ליבות ישראל שיתקרב אל ה' ולספק לקרבתו ולעבודתו.

וע"י התשובה ותיקון המעשים יתעורר רחמי אב על בנים, וזו יבוא הארון הגדול להיכלל ויתגלה כבודו כמאז וזו היא עיקר עבודת הקודש.

(מרבח חיים להגרי"ח ברי"ם זצ"ל, תשרי פרק כה, מה"מ הרמח"ם בכורות ח.)

י"א - ימים מתנהגים כראוי בכ"א ימים שמ"ז בתמונה ועל ט' באב כאו"מ לפי מוחו השגות ודורת דילת, אז אחימים שמרי"ע דהוי עורבים כבר ממילא כהוונן ומתקבלים תפילותיהם לרחמים ולרצון לפני אדון כל ב"ה ונחתמים לאלתר לחיים טובים ארוכים ולשלום, והפועל יוצא **שבימים שמ"ז בתמונה ועל ט"ב תלול כל השנה החדשה בעל"ט, וזו למשכיל**. (הוא עובדא ע"מ קמה הובא באוצר נחמד להגרי"ש דבלעקפי שליט"א)

נערך ע"י מחבר קונטרס "עבודת ימי בין המצרים והתעשר באב" מסדרת "עבודת המועדים"